

SİHİRLİ MANTAR BÜYÜTME KİTLERİ: UYUŞTURUCU YASALARINI İHLAL ETMEK İÇİN YENİ BİR YÖNTEM

Faruk Aşıcıoğlu¹, Mustafa Okudan², Nilay Derman², Mahmut Koca³

¹ İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Türkiye
² Adalet Bakanlığı, Adli Tıp Kurumu, İstanbul, Türkiye
³ İstanbul Şehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Türkiye

Alındı: 21.05.2014 / Kabul: 11.09.2014

Sorumlu Yazar: Faruk Aşıcıoğlu
İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, Cerrahpaşa Fatih - İstanbul 34096 - Türkiye, e-posta: fasicioglu@hotmail.com

ÖZET

Bugün dünyadaki birçok ülkede psiko-aktif etkili mantarların uyarıcı amaçlı suistimali artan bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Sihirli mantar olarak bilinen bu mantarlar doğada bulunmakla birlikte sıklıkla piyasada kültürel mantar olarak üretilen şekli pazarlanmaktadır. Doğadan yanlışlıkla toplandığında ve yenildiğinde herhangi bir suçun oluşması mümkün değildir. Doğadan yanlışlıkla toplandığında ve yenildiğinde herhangi bir suçun oluşması mümkün değildir. Kültürel olarak üretilen taze, kurutulmuş, toz veya kapsül halinde pazarlandıkları takdirde yasal sorumluluk doğmaktadır. Çünkü mantarın içerdiği psilosin ve psilosibin 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi Ek 1 listede yer aldığı gibi ülkemizde de 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakebesi Hakkında Kanunun 19. maddesi gereği

uyuşturucu maddeler kapsamına alınmıştır.

Son zamanlarda internet üzerinden sihirli mantarın kendisi yerine ev koşullarında üretilmesine yönelik mantar sporları, mantar büyütme kitleri, yumurtlama çantaları gibi ürünler pazarlanmaktadır. Bu çalışmada internet üzerinden mantar yetiştirme kiti sipariş eden iki olgu sunulmuştur. Mantar tohumu katılmış toprak, gübre, tahıl ve bitki besleyiciler içeren bu materyal yakalandığı durumu itibarı ile mantar ekimi olduğu kabul edilse bile mevzuatımızda böyle bir fiili cezalandıran bir hüküm bulunmamaktadır. Ülkemizde sadece afyon ve kenevirin izinsiz ekilmesi ve üretilmesi suç olarak düzenlenmiştir. Dolayısı ile mevzuatımızdaki bu ve benzer boşlukları giderici düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır.

Yakalanan kitin uygun koşullar sağlandığında on gün içerisinde psilosin içeren sihirli mantarla-

ra dönüştüğü bilirkşi raporunda belirtilmiştir. Ancak kite el konulduğundaki haliyle psilosin elde edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle şahsın eylemini uyuşturucu maddeyi imal suçunun icra hareketleri kapsamında değerlendirmeyip hazırlık hareketleri kapsamında değerlendirmek uygun olacaktır.

Yakalanan materyalden mantar elde edilmesi kesin olmadığından sadece kitin elde bulundurulması uyuşturucu madde imali suçuna teşebbüs olarak kabul edilemez. Buna karşılık, bu kitlerdeki maddelerden uygun ortam ve koşullar sağlanarak mantar yetiştirilmeye başlanmasıyla suça teşebbüs aşamasına geçildiği kabul edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: sihirli mantar büyütme kiti, psilosin, uyuşturucu yasaları, psikoaktif etkili mantarlar

MAGIC MUSHROOM GROWING KITS: A NEW METHOD FOR INFRINGEMENT OF THE NARCOTIC LAWS

Faruk Aşıcıoğlu¹, Mustafa Okudan², Nilay Derman², Mahmut Koca³

¹ Institute of Forensic Sciences, University of Istanbul, Türkiye
² Council of Forensic Medicine, Ministry of Justice, Türkiye
³ Law Faculty, Istanbul Sehir University, Türkiye

Received: May 21, 2014 / Accepted: September 11, 2014

Correspondence to: Faruk Aşıcıoğlu
İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, Cerrahpaşa Fatih - İstanbul 34096 - Türkiye, e-posta: fasicioglu@hotmail.com

ABSTRACT

The use of psychoactive substances of fungal origin for recreational purposes has become an increasing problem in many countries all over the world. These fungus known as magic mushrooms can be grown wildly however their cultural products has been marketing more often. If their wild products are mistakenly collected and eaten by someone, there is not any infringement of law. Whereas marketing of their cultural products at any form such as fresh, dried, powered or encapsulated causes legal responsibility. Because, psilocybin and psilocin are listed as Schedule I drugs under the United Nations 1971 Convention on Psychotropic Substances as well as they are listed as psycho-active substances according to the 19 th. paragraph of the act numbered 2313 in Turkey.

Recently, instead of ready to use mushrooms, mushroom spores, mushroom growing kits, and spawn bags have been marketed by internet to grow own mushroom at home. At this study, two cases who ordered mushroom growing kit from internet are presented. These growing kits which contain soil, mushroom seeds, fertilizer, and grains are seized by customers. Even though these materials are assumed as mushroom plantation as is seized, there isn't any prohibition of these action in Turkish laws and regulations. Illegal plantation of cannabis and opium poppy are merely regulated as a criminal offense in Turkish Law. Therefore, there is a real need to close regulation gaps.

It is underlined at the expert witness report that the seized material has become a psilocin containing magic mushroom in approximately 10 days at the

convenient condition. However, it does'nt contain psilocin as is seized condition.

Therefore, the procurement of this material by perpetrator should be evaluated as a preparatory activity of narcotic substance production crime, instead of execution activity. The procurement of this material per se could not be accepted as an attempt to produce narcotic substance, because it is unpredictable whether it grows to psilocin containing magic mushroom. On the contrary, it is accepted that the stage is an attempt to produce narcotic substance when the plant is proliferated in convenient condition.

Key words: magic mushroom growing kits, psilocin, narcotic laws, psychoactive substances of fungal origin.

GİRİŞ

Şimdiye kadar yaklaşık yüz kadar halüsinojenik etki gösteren mantar tanımlanmıştır [1,2]. Bunların büyük kısmı psilosin ve psilosibin içermekte olup sihirli mantar olarak bilinmektedirler. Yaygın olarak kullanılan bu isim dışında Hollanda’da “paddos”, İngiltere’de “shrooms”, Almanya’da “zau-berpilze” adı kullanılmaktadır. Ayrıca “mush, mushies, boomers, psilocybes, cubes, liberty caps, caps, philosopher’s stone, sacred mushrooms, teonanacatl” gibi isimleri içeren ancak bunlarla sınırlı olmayan çok çeşitli adlandırmalar bulunmaktadır. Bu isimlendirme bazen mantarın türüne bazen de mantarın yaşam döngüsü içerisindeki safhasına göre yapılmaktadır. Örneğin, Psilocybe Semilanceata “liberty caps” adı ile bilinirken mantarların olumsuz çevre koşullarında kalması durumunda ortaya çıkan ve çok sayıda hifin bir araya toplanması ile oluşmuş “sclerotia” denilen sert oluşum [3] hangi mantar türünde olursa olsun “Philosopher’s Stone-Felsefe Taşı” olarak bilinmektedir. Bunlar arasında en çok “Psilocybe Tampanensis” mantarının “sclerotia”sı sihirli mantar pazarında yer bulmaktadır [4].

Bu maddelerin yüz yıllardır dinsel ritüeller sırasında ruhani etki yaratmak ve tedavi için kullanılmakta oldukları bilinmektedir [4-6]. Gençlerin uyuşturucu madde ile ilk tanışmalarına yol açan merak yanında mistik deneyim beklentisinin de bu mantarlar ile tanışmakta rolü olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır [7].

Bunlar arasında en yaygın “Psilocybe Cubensis” ve “Psilocybe Semilanceata” türleri kullanılmakta olup, bunları “P. Mexicana, P. Bohemica, P. Baeocistis, Panaeolus Cyanescens, P. Tampanensis” takip etmektedir. Bunlardan “Panaeolus Cyanescens” türünün en yüksek düzeyde psilosibin ve psilosin içerdiği bildirilmektedir [8-10].

Halusinojenik etki gösteren bir diğer mantar türü “fly agarik” mantarlar olup bunların etken maddesi muscimol, ibotenik asit ve muskarindir. Muscimol içeren türü sıklıkla tüketildiğinde insanlarda toksik tabloya yol açmaktadır [örneğin, Amanita Muscaria] [11,12].

Halusinojenik mantarların disko-tek, müzik festivali vb. aktivitelere katılan ve özellikle evvelce başka uyuşturucu maddeleri denemiş gençler arasında yaygın olarak kullanıldığı belirtilmektedir. Avrupa’da ilk olarak 1950’li yılların sonlarında görülmeye başlanan halusinojenik mantarlar bu yıllarda sadece belirli gruplar tarafından kullanılmış ancak “smart shop” ve özellikle internet üzerinden satışların başladığı 1990 ve 2000’li yıllardan sonra yaygın kullanım alanı bulmuştur. 2003 yılında 15-16 yaş okul öğrencileri ile yapılan ESPAD (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) projesinden elde edilen bulgulara göre öğrencilerin %4’ü çok kolay, %28’i ise oldukça kolay bir şekilde sihirli mantara ulaşabildiklerini söylemişlerdir. 2006 yılında EMCDDA (European Monitoring Centre for Drugs and

Drug Addiction) tarafından yapılan bir çalışmada sihirli mantar satan otuz dokuz internet sitesi olduğu, bunların otuz bir adedinin Hollanda, dördünün Avusturya, ikisinin Almanya ve birer adedinin de İngiltere ve Polonya’da olduğu bildirilmiştir. Bu sitelerin birçoğunun İngilizce, Almanca ve Fransızca da kapsayan birçok dilde hizmet vermekte oldukları tespit edilmiştir [1,4,13,14].

Sihirli mantarlar hiçbir zaman esrarın kullanıldığı ölçüde kullanıcı kitlesi bulmamasına rağmen, 12 AB ülkesinde 15-24 yaş grubunu kapsayan bir çalışmada gençlerin %1-8’i tarafından kullandığı saptanmıştır [4]. Sadece Danimarkalı öğrencileri kapsayan bir başka araştırmada ise çalışmaya katılanların %7,2’sinin halusinojenik mantar kullandığı belirtilmektedir [15]. Halusinojenik mantarların bir diğer özelliği de amfetamin, kokain vb. düzenli bir kullanıcı kitlesinin olmamasıdır [1,16].

Sihirli mantar adı ile bilinen mantarlar içerdikleri psilosin ve psilosibin nedeni ile kullanan kişide gevşeme, gülme, öfori, parlak ışıklar, hareketli yüzey, dalgalı hareketler gibi görsel değişiklikler şeklinde, LCD (Lysergic Acid Diethylamide) benzeri halüsinojenik etki göstermektedir [4,16,17]. Psiko-aktif olarak etkili bu iki madde dışında daha az aktif olan baeocystin ve norbaeocystin ile indolalkilamin ve fenetilamin grubundan, farmakolojik olarak aktif diğer bazı maddeler de mantarın cinsine bağlı olarak içeriğinde bulunmaktadır [4]. Fenetilaminler sihirli mantarın tüketimi son-

rasında ortaya çıkan taşikardi, bulantı, kusma ve anksiyete gibi advers etkilerin gelişiminden sorumlu tutulmaktadır [9,17]. Bunların dışında sihirli mantar kullanımına bağlı kas ve karın ağrısı, baş dönmesi, halsizlik, titreme, takipne, midriazis, kan basıncında artış gibi etkiler de görülebilmektedir [4,18,19].

Sıklığı tam olarak bilinmemekle birlikte sihirli mantar kullanımı sonrasında ajitasyon, konfüzyon, anksiyete, dezoryantasyon ile seyreden ve hatta bazı ciddi vakalarda paranoya, realite kaybı, acayip şekiller görme gibi akut psikotik ataklar görülebilmektedir. “Bad Trip” olarak adlandırılan bu durum bazen kişinin intihar etmesine veya kazaen zarar görmesine yol açabilmektedir [4,16,18,20,21].

Nadiren de olsa yeni bir psilosin alınımları olmaksızın halusinojen kullanımından aylar hatta yıllar sonra evvelki deneyimlerin yeniden yaşanması (flashback) şeklinde seyreden tablo HPPD (Hallucinogen Persisting Perception Disorder) olarak bilinmektedir. Algıda değişiklik, psödo-halüsinasyonlar şeklinde seyreden bu tabloya sihirli mantardan daha fazla LCD kullanımının sebep olduğu bildirilmektedir [22].

Sihirli mantar kullanımına bağlı ölüm olguları nadiren bildirilmiştir. Vakaların genellikle ölümler sonuculanmadan kusmak sureti ile mantarı çıkardığı, ölümler seyreden olguların birlikte alkol ya da başka madde alımı ile gerçekleştiği bildirilmektedir [23].

Mantarın cinsine, yaşına ve yetiştirilme koşullarına bağlı olarak oluşan psiko-aktif etki değişebilmektedir. Sıklıkla kullanılan Psilocybe Cubensis ve Psilocybe Semilanceata mantarının kurutulmuşunun bir gramında 10 mg psilosibin bulunmakta olup, bu miktar genellikle bir defalık kullanım için yeterli olmaktadır. Doğadan toplanan 20-30 adet orta boy sihirli mantarın tüketilmesinin de 10-12 mg psilosibine eşdeğer etki doğuracağı bildirilmektedir [4,19]. Psilocybe Semilanceata mantarının kurutulmuşunda psilosibin içeriği %0,17- %1,96 arasında değişmekte ve küçük boy mantarların yüzde itibarı ile daha fazla psilosibin içermekte oldukları bildirilmektedir [24].

Psilosin ve psilosibin bir dimetiltriptamin olup Mono Amin Oksidaz (MAO) enzimi ile hızla metabolize olurlar. MAO inhibitörlerinin varlığı halinde bu süreç aksar ve sihirli mantarın beklenen etkisi yanında yan etkisi de daha belirgin ve uzun olur. Alkolün primer metaboliti olan asetaldehitin endojen aminler ile etkileşerek birer MAO inhibitörü olan tetrahidroizokinolin ve triptolin ortaya çıkması nedeni ile sihirli mantarın alkolle birlikte kullanıldığında etkisi artmaktadır [13]. Sigara içenlerde de beyin ve periferik organlarda MAO düzeyi sigara içmeyenlere nazaran daha düşük olduğundan sihirli mantarın etkisinin daha fazla olması beklenmelidir [25,26]. Çikolata da MAO inhibitörü bulunmasına rağmen düzeyinin klinik etkiyi artıracak ölçüde olmaması önemlidir. Çünkü sihirli mantarın acı olması nedeni ile çikolata

içerisinde tüketimi söz konusu olmaktadır [1,17].

OLGU 1

Ankara Gümrük Muhafaza Kaçakçılık ve İstihbarat Müdürlüğü tarafından yapılan istihbarat çalışmaları sonucunda 2012 yılının ocak ayında Hollanda’dan gönderilen bir kolinin uyuşturucu madde içerdiğinden şüphelenilmektedir. Alıcı postayı teslim almak üzere Ankara Posta Gümrük Müdürlüğü’ne geldiğinde koli içerisindeki görevliler tarafından kontrol edilerek dört adet beyaz renkli karton kutu içerisindeki kilitli plastik kaplar ve bu kapların içerisinde de üç dört katman halinde, alt kısmında beyaz renkli parçacıklar, orta tabakasında küflenmiş bitki tohumuna benzeyen parçacıklar, en üstteki tabakada ise simli parlak görünümde küçük parçacıklar içeren materyal çıktığı tespit edilmiştir (Resim 1). Katmanlar halinde materyal içeren kutuların ağırlıkları 737,0gr, 710,7gr, 735,7gr ve 687gr olup toplamda 2,870,4gr daralı ağırlıkta oldukları tespit edilmiştir.

Postanın alıcısı olan şahıs ifadesinde bu ürünleri www.avalonmagicplants.com web adresinden sipariş ettiğini, ödemeyi kredi kartı ile yaptığını, çok ucuz olmaları nedeni ile dört adet ısmarladığını ve süs bitkisi olarak kullandığını, daha öncede söz konusu bitkiden sipariş verdiğini, evvelce esrar kullanmakta olduğunu, son olarak da bir hafta önce bir arkadaşının partisinde esrar kullandığını belirtmiştir.

Söz konusu materyalin Polis Kriminal Laboratuvarı tarafından analizinde dört adet şeffaf kap içerisinde katmanlar halinde bulunan maddenin en alt katmanını oluşturan beyaz taneciklerin yasal kısıtlılık altında olan herhangi bir madde içermediği, ikinci katmandaki açık kahve renkli tohumların buğday taneleri olduğu, üst kısımda bulunan gri parlak renkli katmanın yüksek oranda Fe (demir), K (potasyum), Si (silisyum), Ti (titanyum) ve Ca (kalsiyum) ile düşük oranda Al (alüminyum), S (kükürt), Ni (nikel), Zn (çinko), Mn (mangan) ve Cr (krom) içerdiği, söz konusu plastik kaplarda bulunan materyalin, kutular içerisinde bulunan talimatname doğrultusunda uygun nem, ısı, ışık vb. koşullar sağlanarak yetiştirildiği, bu suretle kit içerisinde bulunan mantar sporlarının mantar oluşturmaya başladıkları, oluşan bu mantarların analiz edildiği ve “Psilosin [4-Hydroxy-N,N-dimethyltryptamine]” aktif maddesi içerdiği tespit edilmiştir.

Kutular içerisinde bulunan ve içerisinde çeşitli ıslak katı partiküller içeren materyalin Adli Tıp Kurumu Kimya İhtisas Dairesi’nde yapılan analizinde herhangi bir uyuşturucu, uyarıcı maddeye rastlanmadığı gibi, söz konusu materyalin uygun koşullarda bakımı yapılmasına rağmen ikinci bir defa mantar elde edilemediği belirtilmiştir.

Adli Tıp Kurumu 5. İhtisas Kurulu’na, ilgili Ağır Ceza Mahkemesi tarafından söz konusu maddenin 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkın-

da Kanun kapsamında yer alan maddelerden olup olmadığı, bu kapsamda yer almadığı takdirde Türk Ceza Kanunu’nun 188/6. maddesi kapsamında uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran madde niteliği taşıyıp taşımadığı hususunda rapor tanzimi istenmektedir.

OLGU 2

Ankara Gar Gümrük Müdürlüğü’nde 2013 yılının haziran ayında Hollanda’dan gönderilen bir kolinin uyuşturucu madde içerdiğinden şüphelenilmektedir. Alıcı postayı teslim almak üzere iki arkadaşı ile birlikte Müdürlüğe geldiğinde koli içerisindeki görevliler tarafından kontrol edilerek iki adet karton kutu içerisinde “Olgu 1”de tanımlanana benzer özellikte materyal tespit edilmiştir. Katmanlar halinde materyal içeren bu kutuların ağırlıkları 724,0gr ve 712,8gr olarak tartılmıştır.

Söz konusu kutulardaki materyalin Polis Kriminal Laboratuvarı tarafından analizi sonucunda “Olgu 1” de belirtildiği şekilde mevcut hali ile yasal kısıtlılık altında olan herhangi bir madde içermediği, buğday taneleri ve bazı ağır metaller içermekte olduğu, uygun koşullarda bakımı yapıldığında mantar sporları oluşmaya başladığı, oluşan bu sporların “Psilosin [4-Hydroxy-N,N-dimethyltryptamine]” aktif maddesi içerdiği, on iki gün içerisinde toplam 300-500 gram mantar elde edilebildiği rapor edilmiştir.

Adli Tıp Kurumu 5. İhtisas Kurulu her iki olguda da Psilocin’in 05.09.1982 tarih ve 1703 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 05.08.1982 tarih ve 8/5190 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunun 19. maddesi gereği uyuşturucu maddeler kapsamına alındığı, dolayısıyla 5237 sayılı TCK’nın 188. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği, ancak inceleme konusu kitin (psilosin içeren mantar elde etmeye müsait tohum, gübre, toprak içeren karışımın) yakalanma sırasındaki hali ile henüz kullanıma elverişli olmadığı, emniyet personeli tarafından kit eşliğinde verilen talimat bilgileri uygulanmak suretiyle (ışık, su ihtiyacı vb.) mantar elde edilebildiği, elde edilen bu mantarların 188. maddeye tabi psilosin içerdiği hususları dikkate alınarak, suça konu maddenin yakalanma sırasındaki durumunun verilen bilimsel tespitler ışığında hukuki bir değerlendirmeye yapılabileceği mütalaasına varılmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Halusinogen mantarlarda bulunan ana etken madde psilosibin olmakla birlikte daha az miktarda psilosin de bulunmaktadır. Zaten mantarın tüketimini takiben psilosibin vücutta defosforilize olarak daha güçlü psiko-aktif etki gösteren psilosine dönüşmektedir. Gerek psilosin gerekse psilosibin indolalkilamin grubundan olup, her ikisi de yapısal olarak

bir nörotransmitter serotonin olan 5-hydroxytryptamine (5-HT) benzemektedirler. Halusinojenik etkileri de 5-HT reseptörlerini etkileyerek ortaya çıkmaktadır (1,4).

Gerek psilosin gerekse psilosibin sentetik olarak üretilebilmektedir, ancak sıklıkla piyasada kültürel mantar olarak üretilen şekli pazarlanmaktadır. Sihirli mantar olarak bilinen bu mantar türünün doğada da bulunduğu ve hatta sıklıkla kahverengi veya ten renginde olduğundan birçok kez halk tarafından gıda olarak tüketilen diğer mantar türleri ile karışabildiği bilinmektedir (4). Doğadan toplanan diğer mantar türlerinden sanılarak yemek yapmak amacı ile yanlışlıkla toplanıldığında ve yenildiğinde herhangi bir suçun oluşması mümkün değildir. Zira bu durumda kişiler topladıkları veya yedikleri mantarın uyuşturucu veya uyarıcı etkisi olan bir madde olduğunu bilmemektedirler. Diğer taraftan psilosin ve psilosibin 1971 Psikotrop Maddeler

Sözleşmesi Ek 1 listede yer almasına rağmen, mantarın kendisinden bahsedilmemektedir (19).

Kültürel olarak üretilen mantarlar taze olarak pazarlanabildikleri gibi, kurutulmuş halde, toz halinde ve hatta kapsül halinde de pazarlanabilmektedirler (17). Kültürel olarak üretilen halusinojenik mantarlar doğrudan çiğnenmek, çay gibi kaynatılmak ya da tatları acı olduğundan diğer gıdalar içerisine katılarak kullanılabilirler. Çikolata ve bal içerisine katılarak kullanımları bildirilmiştir (17). Bu şekilde kullanıldıklarında yasal müeyyidenin uygulanacağına şüphe yoktur. Çünkü bu formda pazarlanan mantarın içerdiği psilosin ve psilosibin 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi Ek 1 listede yer aldığı gibi ülkemizde de 05.09.1982 tarih ve 1703 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 05.08.1982 tarih ve 8/5190 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkın-

da Kanunun 19. maddesi gereği uyuşturucu maddeler kapsamına alınmıştır. Bu itibarla halusinojenik etki doğuran bu mantarları hangi formda olursa olsun imal, ithal, ihraç eden, satan, bulunduran kişi 5237 sayılı TCK’nın 188. maddesinin ilgili fıkraları kapsamında değerlendirilmektedir. Kullanmak maksadı ile bu maddeleri satın alan ve bulunduran kişilerin ise TCK’nın 191. Maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Yasal müeyyide açısından ülkeden ülkeye farklılık görülmektedir. Bazı ülkeler doğrudan taze mantar dahil psiko-aktif madde içeren tüm formların satılmasını, bulundurulmasını yasaklamışken bazı ülkelerde sadece muamele görmüş (kurutulmuş, ufalanmış, kapsül haline getirilmiş, paketlenmiş vb.) mantarlar yasaklanmıştır. Bir diğer grup ise mantar üretimindeki niyeti dikkate alarak uyuşturucu amaçlı üretimin delillerini aramaktadırlar (17, 27). Birçok ülkede başlangıçta doğal ortamdan toplanan sihirli mantar muaf tutulmuş, Birleşik Krallık ve İrlanda’da işleminden geçmiş, Hollanda’da kurutulmuş, muamele edilmiş gibi ibareler ile bu muafiyet temin edilmeye çalışılmış ise de bu kez mantarın taze satışının teşvik edildiği görülmüştür. Bunun sonucunda Birleşik Krallık’ta 2004 yılında paketleme işi muameleden geçme sayılmış, ancak bu da çözüm olmayınca yasadan 2005 yılında yakalanan maddenin “mevcut durumuna ilişkin ibareler” çıkarılarak taze mantarın da kapsama alınması sağlanmıştır. Yunanistan, İtalya, Kıbrıs ve

Resim 1: Sihirli mantar büyütme kitinin yakalama sırasındaki görünümü

Litvanya gibi bazı ülkelerde ise tamamen kısıtlayıcı yasalar mevcut olup bu durum ise bilinen sihirli mantarların yerini Amanitia Muscarina gibi "fly agaric" grubundan olan ve zehirli etkisi bariz olan mantarların almasına sebep olmuştur [4,27].

Halusinojen mantarlar Hollanda gibi birçok uyuşturucu uyarıcı maddenin serbestçe kullanımı-na ev sahipliği yapan bir ülkede 2008 yılında yasaklanmıştır. Oysa Hollanda hükümeti tarafından halusinojen mantarların zarar ve risk potansiyelini saptamak amacı ile kurulan CAM (Coordination point Assessment and Monitoring new drugs) sihirli mantarların akut ve kronik kullanımında ortaya çıkan zararlarının fazla olmadığını, fiziksel ve psikolojik bağımlılık yapma olasılığının yüksek olmadığını saptamıştır. Bu tespite rağmen alınan kararda sihirli mantarların olumsuz etkilerinin kullanıcının bireysel özelliklerine, maddeyi evvelce kullanma deneyimlerine, madde kullanımından beklentilerine göre değişebilmesi nedeni ile yerel vatandaşlardan ziyade turistlerin etkilenebilmelerinin rol oynadığı düşünülmektedir. Çünkü turistlerin söz konusu mantardan olumsuz etkilenmesi tedavi masrafları, sağlık sigortası, asayiş ve turizm açısından problemlere yol açabilmektedir [11,28].

Psilosibinin psikodelik etkilerine kısa sürede tolerans gelişmesine rağmen sihirli mantarların fiziksel ve psikolojik bağımlılık yarattığına ilişkin veriler diğer psikoaktif maddelere nazaran

nadiren bildirilmektedir. Bu nedenle bazı araştırmacılar tarafından eroin, kokain, ekstazi ve esrar gibi maddelere nazaran sihirli mantarın daha az zararlı olduğu ileri sürülmektedir [1,5,29,30]. Aksine halusinojen mantarların nispeten zararsız olduğu savı ile tüketiminin teşvik edildiğini oysa bu konuda henüz bilinenlerin yetersiz olduğunu söyleyen ve mantarın kullanımı sonrasında rabdomiyoliz, akut böbrek yetmezliği ve ensefalit tablosu geliştiğini bildiren yayınlar da mevcuttur [12,31].

İnternet üzerinden sihirli mantarın ev koşullarında üretilmesine yönelik mantar sporları, söz konusu olguda olduğu gibi mantar büyütme kitleri, yumurtlama çantaları (spawn bags) gibi ek ürünler pazarlanmaktadır.

Bunlardan yumurtlama kaplarının içerisinde zemini oluşturmak üzere çavdar taneleri, diğer bazı tahıl taneleri bulunmakta ve bunlar bazen Hindistan cevizi lifleri ile zenginleştirilmektedir. Zemini oluşturan bu karışıma bitki geliştiriciler, mineraller, diamonyum fosfat (uygun PH'nın sağlanması ve bitki besleyici olan nitrojen temini için gereklidir) ve alçı taşı ilave edildikten sonra basınç altında steril olarak torbalanmaktadır. Torbalar gaz değişimine imkân tanıyan filtreler ve doğru inokülasyonun (ekim yapılması) yapılabilmesi için enjektörün takılacağı ağız (delik) içermektedir. Bu torbalara iki üç ml mantar sporları inoküle etmek sureti ile mantar elde etmek mümkün olmaktadır [32].

Sihirli mantarların doğadan bedava elde edilebilmeleri 1990'lı yıllarda ucuz yollu halusinojenik etki elde etmenin bir yolu iken [12] günümüzde de mantarın bizzat kendisi veya mantar elde etmeye yarayan mantar sporları, kitleri ticari bir meta olarak pazarlanmaktadır. Tarafımızdan yapılan bir web taramasında mantarın cinsine göre değişmekle birlikte aşağı yukarı 10 gram taze mantarın 13.50-15 Euro, 15 gramın ise 17.50-19.50 Euro arası olduğu, 15 gram olanın bir kişide güçlüğü, iki kişide orta düzeyde trip yaratacağı söylenmektedir. Olgularımızda saptanan mantar büyütme kitinin benzerlerinin fiyatı ise 49.95 Euro olup bir kiten yaklaşık üç hafta içerisinde 200-300 gram ürün alınacağı belirtilmektedir [33]. Yaklaşık on gram taze mantarın yeterli olduğu düşünüldüğünde mantar kitinin hem ucuz hem de henüz bu konuda yasal önlem alınmış ülkeler açısından hukuku müeyyideden kaçınmak için efektif bir yöntem olduğu düşünülebilir.

Her iki olguda belirtildiği şekilde, sihirli mantar yetiştirmek suretiyle uyuşturucu maddelerden olan psilosin elde etmek amacıyla kutular içerisinde söz konusu mantarın üretilmesinde kullanılmak amacıyla gönderilen materyallerin, 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek I ve II Numaralı Tablolar [34] ile bu Tabloların değişikliklerinde yer alan maddelerden birisi olduğu belirlendiğinde, bu maddelerin Türkiye'ye ithali TCK'nın 188. Maddesinin 7.

fıkrasındaki suçu oluşturacaktır. Ancak halusinojen mantar elde etmek amacıyla gönderilen kutularda bulunan maddelerin buğday tanesi, mantar küfü ve demir, alüminyum, krom gibi metallerden oluştuğu belirlenmiş olup bu maddelerin hiçbirisinin postanede el konulduğu şekilde söz konusu tablolarda yer alan maddelerden olmadıkları saptanmıştır. Bu durumda, kutu içindeki maddeler, postanede el konulduğu haliyle, 2313 sayılı Kanunun Ek Madde 1'de belirtilen ve ithali Sağlık Bakanlığının iznine bağlı olan maddelerden değildir. Dolayısıyla bu maddeler, TCK'nın 188. Maddesinin 7. Fıkrasında tanımlanan suçun konusunu oluşturmazlar. Bir başka ifadeyle, bir psikotrop uyuşturucu madde olan psilosin içeren mantar elde etmeye müsait tohum, gübre, toprak içeren karışımın yakalanma sırasındaki hali ile herhangi bir suçu oluşturacağını söylemek mümkün değildir.

Yakalanma haliyle, bu maddelerin mantar ekimi olduğu kabul edilse bile, böyle bir fiili cezalandıran bir hüküm mevzuatımızda bulunmamaktadır. Örneğin mevzuatımızda kenevir ekiminin yapılması izne tabi tutulmuş, izinsiz kenevir yetiştirilmesi yasaklanmış ve izinsiz kenevir ekimi yapmak elli günden az olmamak üzere adli para cezasıyla karşılanan bir suç olarak düzenlenmiştir [2313s. Kanun m.23, f.1,2,4]. Ayrıca münhasıran esrar elde etmek amacıyla kenevir ekimi yapmak bir yıldan yedi yıla kadar hapis cezasını gerektiren bir suç olarak kabul

edilmiştir. Bu suç kapsamında ekim yapma ibaresinden tohumun toprağa ekilmesinden ürünün hasadına kadarki sürecin anlaşılacağı belirtilmiştir [2313s. Kanun m.23, f.5].

Keza 3/6/1986 tarihli ve 3298 sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanunda haşhaş ekiminin de izne tabi olduğu belirtilmiş ve izinsiz olarak haşhaş ekimi yapan kişinin bir yıldan beş yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılacağı kabul edilmiştir [3298s. Kanun, m.4, f.2]. Yine izin almış olmakla birlikte, bilerek belgesinde belirtilen alandan fazla yerde veya izin belgesinde kayıtlı yerden başka yerde haşhaş ekimi yapan kişinin altı aydan üç yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılacağı belirtilmiştir [3298s. Kanun, m.4, f.3].

Görüldüğü üzere uyuşturucu madde elde etmede kullanılabilen yaygın bazı bitkilerin izinsiz ekilmesi ve üretilmesi suç olarak düzenlenmiş olmakla birlikte, kenevir ve haşhaş dışındaki bitkilerin uyuşturucu madde üretmek amacıyla dahi olsa ekilmesini suç olarak düzenleyen bir hüküm bulunmamaktadır. Olgularda olduğu gibi, uyuşturucu maddelerin bir küçük kutuda yetiştirilen mantarlardan dahi elde edilebildiği ortaya çıktığına göre, mevzuatımızdaki bu boşluğu giderici kapsayıcı bir hükme ihtiyaç olduğu ortaya çıkmaktadır.

Mantar küfleri, buğday taneleri ve bazı metallerden ibaret karışımın talimatta belirtilen uygun koşullar

sağlandığında 10-12 gün içerisinde sihirli mantarlara dönüşeceği belirtilmiştir. Bu durumda, bu tür maddelere postanede el konulduğunda, buraya kadar işlenen fiilin TCK m.188, f.1'de düzenlenen uyuşturucu madde imali suçuna teşebbüs sayılıp sayılmayacağı akla gelebilir. Ancak kutu içindeki bu maddelere el konulduğu sırada, bu maddelerden mevcut haliyle psilosin elde edilmesi mümkün değildir. Bir başka deyişle, bu aşamadaki fiilleri uyuşturucu madde imali suçunun icra hareketleri kapsamında değerlendirmek mümkün değildir. Mantar elde etmede kullanılacak maddelerin tedarik edilmesi, üretimi yapılacak mantar bakımından henüz hazırlık hareketleri kapsamında mütalaa edilecektir. Çünkü talimata uygun koşullar sağlanmadıkça mantarların üretimi mümkün değildir. Bu itibarla, sırf bu maddelerin elde bulunması, mantar üretimi bakımından henüz belirsiz ve uzak hareketlerdir. Bu itibarla bu fiiller uyuşturucu madde imali suçuna teşebbüs olarak kabul edilemez.

Buna karşılık, bu kitlerdeki maddelerden mantar elde etmek amacıyla uygun ortam ve koşullar oluşturulur ve mantarlar üretilmeye başlanırsa suça teşebbüsten bahsedilebilir. Bu olay bağlamında, suç, mantarların üretilmesi, yani mantar bitkisinin oluşumunu tamamlamasıyla birlikte tamamlanacağına göre, talimattaki bilgiler uygulanmak suretiyle kitteki maddelerin yetiştirilmeye başlanmasıyla suça teşebbüs aşamasına geçildiği kabul edilmelidir.

KAYNAKLAR

1. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). Hallucinogenic mushrooms: the challenge of responding to naturally occurring substances in an electronic age. Available at: http://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_44767_EN_Dif15EN.pdf Erişim tarihi: 18.01.2014.
2. Guzmán G, Allen JW, Garrtz J. A Worldwide geographical distribution of the neurotropic fungi, an analysis and discussion. *Annali dei Museo civico-Rovereto* 2000;14:189-280.
3. Kibar B, Pekşen A. Mantarlardan elde edilen sclerotia ve fonksiyonel gıda olarak kullanımı. *Iğdır Univ. J. Inst. Sci. Tech* 2012;2(3):23-36.
4. Hillebrand J, Olszewski D, Sedefov R. Hallucinogenic mushrooms: an emerging trend case study. *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA)*, Lisbon, 2006.
5. Cunningham N. Hallucinogenic plants of abuse. *Emerg Med Australas* 2008;20(2):167-74.
6. Griffiths RR, Richards WA, McCann U, Jesse R. Psilocybin can occasion mystical-type experiences having substantial and sustained personal meaning and spiritual significance. *Psychopharmacology (Berl)* 2006;187(3):268-83.
7. Hallock RM, Dean A, Knecht ZA, Spencer J, Taverna EC. A survey of hallucinogenic mushroom use, factors related to usage, and perceptions of use among college students. *Drug Alcohol Depend* 2013;130(1-3):245-8.
8. Musshoff F, Madea B, Beike J. Hallucinogenic mushrooms on the German market - simple instructions for examination and identification. *Forensic Sci Int* 2000;113(1-3):389-95.
9. Beck O, Helander A, Karlson-Stiber C, Stephansson N. Presence of phenylethylamine in hallucinogenic psilocybe mushroom: possible role in adverse reactions. *J Anal Toxicol* 1998;22(1):45-9.
10. Lima AD, Costa Fortes R, Carvalho Garbi Novaes MR, Percarios S. Poisonous mushrooms: a review of the most common intoxications. *Nutr Hosp* 2012;27(2):402-8.
11. Stebelska K. Fungal hallucinogens psilocin, ibotenic acid, and muscimol: analytical methods and biologic activities. *Ther Drug Monit* 2013;35(4):420-42.
12. Raff E, Halloran PF, Kjellstrand CM. Renal failure after eating "magic" mushrooms. *CMAJ* 1992;147(9):1339-41.
13. Schwartz RH, Smith DE. Hallucinogenic mushrooms. *Clin Pediatr (Phila)* 1988;27(2):70-3.
14. Hallock RM, Dean A, Knecht ZA, Spencer J, Taverna EC. A survey of hallucinogenic mushroom use, factors related to usage, and perceptions of use among college students. *Drug Alcohol Depend* 2013;130(1-3):245-8.
15. Lassen JF, Lassen NF, Skov J. Hallucinogenic mushroom use by Danish students: pattern of consumption. *J Intern Med* 1993;233(2):111-2.
16. Riley SC, Blackman G. Between prohibitions: patterns and meanings of magic mushroom use in the UK. *Subst Use Misuse* 2008;43(1):55-71.
17. Celbis O, Karaca M, Ozdemir B, Baransel Isır A. Cinsel suçlarda muayene. *Harran Tıp Fak Der* 2004;1(4):48-52.
18. Hasler F, Grimberg U, Benz MA, Huber T, Vollenweider FX. Acute psychological and physiological effects of psilocybin in healthy human: a double blind, placebo controlled mdose-effect study. *Psychopharmacology (Berl)* 2004;172(2):145-56.
19. Anthony D, Harries Valmai Evans. Sequelae of a 'magic mushroom banquet' *Postgrad Med J* 1981;57(671):571-72.
20. Nielen RJ, Van der Heijden FM, Tuinier S, Verhoeven WM. Khat and mushrooms associated with psychosis. *World J Biol Psychiatry* 2004;5(1):49-53.
21. Vollenweider FX, Vollenweider Scherpenhuyzen MFI, Babler A, Vogel H, Hell D. Psilocibin induces schizophrenia-like psychosis in humans via a serotonin-2 agonist action. *Neuroreport* 1998;9(17):3897-902.
22. Halpern JH, Pope HGJ. Hallucinogen persisting perception disorder: what do we know after 50 years? *Drug Alcohol Depend* 2003;69(2):109-13.
23. Gonmori K, Yoshioka N. Fatal ingestion of magic mushrooms: a case report. *Ann. Toxicol.* 2002;14:350.
24. Christiansen AL, Rasmussen KE, Høiland K. The content of Psilocybin in Norwegian Psilocybe semilanceata. *Planta Med* 1981;42(7):229-35.
25. Van Amsterdam JGC, Talhout R, Vleeming W, Opperhuizen A. Contribution of monoamine oxidase inhibition to tobacco and alcohol addiction. *Life Sci* 2006;79(21):1969-73.
26. Fowler JS, Volkow ND, Wang GJ, Pappas N, Logan J, Mac Gregor R, Alexoff D, Shea C, Schlyer D, Wolf AP, Warner D, Zezulko I, Cilento R. Inhibition of monoamine oxidase B in the brains of smokers. *Nature* 1996;379(6567):733-6.
27. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). Legal status of hallucinogenic mushrooms. Available at: <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index17341EN.html> Erişim tarihi: 18.01.2014.
28. Van Amsterdam J, Opperhuizen A, V. Harm potential of magic mushroom use: a review. *Regul Toxicol Pharmacol* 2011;59(3):423-9.
29. Nutt DJ, King LA, Saulsbury W, Blakemore C. Development of a rational scale to assess the harm of drugs of potential misuse. *Lancet* 2007;369(9566):1047-53.
30. Nutt DJ, King LA, Phillips LD. Drug harms in the UK: a multicriteria decision analysis. *Lancet* 2010;376(9752):1558-65.
31. Bickel M, Ditting T, Watz H, Roesler A, Weidauer S, Jacobi V, Gueller S, Betz C, Fichtlscherer S, Stein J. Severe rhabdomyolysis, acute renal failure and posterior encephalopathy after magic mushroom abuse. *Eur J Emerg Med* 2005;12(6):306-8.
32. <http://www.midwestgrowkits.com/spawn-bags>. Erişim tarihi: 10.01.2014.
33. <http://www.magicmushroom.com/product/ready-2-growkit-mexican-gold> Erişim tarihi: 09.01.2014.
34. Resmî Gazete (22474 sayılı). Erişim: www.resmigazete.gov.tr Erişim tarihi: 25.11.1995.